

Економіка та управління підприємствами

УДК 338.246.87:005.332.5(477)

Міняйленко Інна Валентинівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, підприємництва та маркетингу
Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Миняйленко Инна Валентиновна

*кандидат экономических наук,
доцент кафедры экономики, предпринимательства и маркетинга
Национальный университет
«Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка»*

Miniailenko Inna

*PhD, Associate Professor
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
ORCID: 0000-0002-0388-6199*

Хурса Віктор Валерійович

*студент
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Хурса Виктор Валериевич

*студент
Национального университета
«Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка»*

Khursa Viktor

*Student of the
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»
ORCID: 0000-0002-7877-7659*

**ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА
ІНДИКАТОРИ ОЦІНЮВАННЯ
ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ:
СУЩНОСТЬ И ИНДИКАТОРЫ ОЦЕНИВАНИЯ
ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE: THE NATURE AND
INDICATORS OF EVALUATION**

Анотація. На сучасному етапі реформування системи управління державою головним завданням, що обумовлює економічну та фінансову стійкість підприємства, є правильна побудова системи його економічної безпеки.

Метою наукової статті є дослідження рівня економічної безпеки за її функціональними складовими, розроблення програмних заходів щодо його зростання на ТОВ «Агро-Овен», реалізація яких дозволить підвищити обсяги випуску продукції, чистого доходу, прибутку, оновити основні засоби, активізувати інноваційно-інвестиційні процеси.

У статті розкрито сутність економічної безпеки підприємства за різними підходами: силовим, стратегічним, гармонізаційним, ресурсно-функціональним, ринковим, кримінальним. Досліджено теоретико - методичні основи та узагальнено сучасні наукові підходи щодо його трактування. Обґрунтовано актуальність та необхідність оцінювання індикаторів економічної безпеки підприємства за складовими з метою забезпечення його ефективної діяльності. Розраховано інтегральний рівень економічної безпеки підприємства. Визначено основні напрями, які забезпечують підвищення економічної безпеки та розроблено відповідні програмні заходи на 2019-2020 роки.

Впровадження запропонованих заходів забезпечить збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення конкурентоспроможності підприємства та підвищення рівня його економічної безпеки.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, функціональні складові безпеки підприємства, загрози, програма економічної безпеки, рівень економічної безпеки.

Анотація. На современном этапе реформирования системы управления государством основным заданием, что обуславливает экономическую и финансовую устойчивость предприятия, является правильное построение его системы экономической безопасности.

Целью научной статьи является исследование уровня экономической безопасности по ее функциональным составляющим, и разработка программных мероприятий для его повышения на ООО «Агро-Овен», реализация которых позволит повысить объемы выпуска продукции, чистого дохода, прибыли, обновить основные средства, активизировать инновационно-инвестиционные процессы.

В статье раскрыта сущность экономической безопасности предприятия с учетом разных подходов: силовым, стратегическим, гармонизационным, ресурсно-функциональным, рыночным, криминальным. Исследованы теоретико-методические основы и обобщены современные научные подходы к его трактовке.

Обоснована актуальность и необходимость оценки индикаторов экономической безопасности предприятия с целью обеспечения его эффективной деятельности. Рассчитано интегральный уровень экономической безопасности предприятия. Определены основные направления, обеспечивающие повышение экономической безопасности и разработаны соответствующие программные мероприятия на 2019-2020 годы.

Внедрение предложенных мероприятий обеспечит увеличение объемов производства продукции, повышение конкурентоспособности предприятия и повышение уровня его экономической безопасности.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, функциональные составляющие безопасности предприятия, угрозы, программа экономической безопасности, уровень экономической безопасности.

Summary. *At the present stage of reforming the system of government management by the state and the implementation of fundamental economic reforms, the proper construction of an enterprise's economic security system, the definition of effective mechanisms of opposition by internal and external threats becomes major problems, which determine the economic and financial sustainability of the enterprise.*

The purpose of the scientific article is to study the level of economic security by its functional components, an in-depth analysis of its real state and to develop programmatic measures to increase the level of economic security of the enterprise of Agro-Aries LLC. means to activate innovation and investment processes.

The article reveals the essence of economic security of the enterprise by different approaches: power, strategic, harmonization, resource-functional, market, criminal. Theoretical and methodological foundations are investigated and modern scientific approaches to its interpretation are generalized. The relevance and necessity of evaluating the economic security indicators of the enterprise with the purpose of ensuring its effective activity, characterizing its components, is substantiated. The indicators of economic security components are calculated, the integral level of economic security of the enterprise is determined. The main directions for improving economic security have been identified and appropriate program measures for 2019-2020 have been developed.

Implementation of the proposed measures will increase the production volume, improve its quality, improve the working conditions of workers, promote

new products to domestic and foreign markets, take them to higher positions, and ultimately improve the economic security of the enterprise.

***Key words:** enterprise economic security, functional components of enterprise security, threats, economic security program, level of economic security.*

Постановка проблеми У ринкових умовах господарювання підприємство як відкрита система функціонує у складному, нестабільному та динамічному зовнішньому середовищі, тому важливо враховувати при плануванні його без певної діяльності кількісні та якісні властивості здатності до самовиживання та забезпечення розвитку в умовах дестабілізуючої дії непередбачуваних та важкопрогнозованих зовнішніх і внутрішніх факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Існує велика кількість наукових підходів щодо визначення змісту, ролі та оцінки економічної безпеки. Дане питання було досліджено у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів [1-8]. Однак залишаються недостатньо досліджені питання щодо визначення функціональних складових економічної безпеки та відсутній єдиний методичний підхід щодо визначення та забезпечення належного рівня економічної безпеки підприємства. Обрана тема є надзвичайно актуальною, оскільки дослідження потенційних можливостей підприємства та їх максимальне використання, забезпечить високий рівень економічної безпеки та дасть змогу підвищити ефективність функціонування підприємства.

Формулювання цілей дослідження Результативність забезпечення економічної безпеки підприємства великою мірою залежить від об'єктивного і всебічного моніторингу й аналізу його індикаторів за всіма складовими.

Правильна розробка програми економічної безпеки підприємства, визначення ефективних механізмів протидії внутрішнім та зовнішнім

загрозам є головними завданнями, які обумовлюють його економічну та фінансову стійкість.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення різноманітних досліджень та публікацій дає підставу для виділення деяких основних підходів щодо тлумачення змісту та ролі категорії «економічна безпека підприємства (ЕБП)» (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення змісту поняття «економічна безпека підприємства»

Підхід	Основний чинник формування	Зміст поняття
Силовий	Захист комерційної таємниці	Ступінь надійності всієї системи ЕБП вирішується через збереження інформації та підбору відповідного персоналу.
Стратегічний	Стан захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз	<ol style="list-style-type: none">1. ЕБП визначається як стан ефективного використання ресурсів та існуючих ринкових можливостей підприємства, що дає змогу запобігати внутрішнім і зовнішнім загрозам, забезпечувати тривале виживання та стійкий розвиток на ринку відповідно до обраної ним місії.2. Забезпечення ЕБП можна розглядати як процес попередження різноманітних збитків, що можуть виникнути під дією несприятливих факторів на всіх напрямках виробничо-фінансової діяльності підприємства.3. ЕБП – це захищеність його діяльності від негативного впливу зовнішнього оточення, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов.4. ЕБП – це стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних та потенційних джерел небезпеки або економічних загроз.
Гармонізаційний	Гармонізація економічних інтересів суб'єктів	<ol style="list-style-type: none">1. ЕБП розглядається як міра гармонізації в часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза його межами.
Ринковий	Наявність конкурентних переваг	<ol style="list-style-type: none">1. ЕБП – комплекс заходів, що сприяють підвищенню фінансової стійкості господарюючих суб'єктів за умов ринкової економіки, які захищають їх комерційні інтереси від впливу негативних ринкових процесів.2. ЕБП – це наявність конкурентних переваг, зумовлених відповідністю матеріального, фінансового, кадрового, техніко-технологічного потенціалів та організаційної структури підприємства його стратегічним цілям.

Кримінальний	Захист проти економічних злочинів	1. ЕБП – сукупність чинників, які забезпечують незалежність, стійкість, здатність до прогресу в умовах дестабілізуючих факторів
--------------	-----------------------------------	---

Джерело: складено автором на основі [1; 2]

Узагальнення підходів до визначення економічної безпеки підприємства покладено в основу методики оцінювання її рівня за допомогою індикаторного методу.

Рівень економічної безпеки підприємства можна оцінювати на основі сукупного критерію шляхом зважування та сумування окремих функціональних критеріїв, що визначаються за допомогою порівняння з можливою величиною збитків, які можуть бути завдані підприємству, та ефективності заходів щодо запобігання цих збитків.

Сукупний критерій економічної безпеки будь-якого суб'єкта господарювання (Ксеб) розраховується наступним чином [3]:

$$K_{себ} = \sum_{i=1}^n k_i d_s \quad (1)$$

де k_i – величина одиничного критерію по i -й функціональній складовій;

d_i – питома вагомість i -ї функціональної складової ЕБП;

n – кількість функціональних складових ЕБП, за якими розраховуються одиничні критерії.

Для оцінки загального рівня економічної безпеки ТОВ «АГРО–ОВЕН» виокремлено індикатори кожної функціональної складової економічної безпеки: фінансової, економічної, інтелектуальної, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної та екологічної (табл. 2).

Таблиця 2

Основні індикатори складових економічної безпеки підприємства

Складові економічної безпеки	Індикатори
Економічна та фінансова складова	Коефіцієнт автономії
	Рентабельність продукції
Силова складова	Коефіцієнт транспортної безпеки
Екологічна складова	Коефіцієнт «екологічного баласту»
Інформаційна складова	Коефіцієнт інформаційної озброєності

Політико-правова складова	Коефіцієнт платіжної дисципліни
Техніко-технологічна складова	Коефіцієнт зносу основних засобів
	Потенціаловіддача за чистим доходом від реалізації продукції
Інтелектуальна і кадрова складова	Плинність персоналу
Інноваційна складова	Інноваційна складова в конкурентоспроможності підприємства

Джерело: розроблено автором

Індикатори складових економічної безпеки розраховано на матеріалах ТОВ «АГРО–ОВЕН».

Фінансова і економічна складова характеризується наступними індикаторами [3]:

- 1) Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) K_a визначається як відношення суми власного капіталу до його загальної суми. Оптимальне значення більше 0,5.

$$K_a = \frac{K_B}{K_6}, \quad (2)$$

де K_B – власний капітал підприємства, тис. грн.;

K_6 – підсумок балансу (сума капіталу), тис. грн.

2016 рік: $K_a = 644690/1169780 = 0,55$;

2017 рік: $K_a = 798102/1476687 = 0,54$;

2018 рік: $K_a = 975727/1583648 = 0,62$.

Як видно із розрахунків, коефіцієнт автономії за три звітні роки більший за оптимальне значення, має тенденцію до зростання і свідчить про економічну незалежність і фінансову стійкість ТОВ «АГРО–ОВЕН».

- 2) Рентабельність продукції P_{II} – економічна категорія, що характеризує ефективність реалізації продукції (товарів, робіт та послуг):

$$P_{II} = \frac{Pr_{зд}}{D_q} * 100\%, \quad (3)$$

де $Pr_{зд}$ – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн.;

Дч – чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, тис. грн.

2016 рік: $P_{п} = (111684/1811520)*100 = 6,2\%$;

2017 рік: $P_{п} = (76657/1688737)*100 = 4,5\%$;

2018 рік: $P_{п} = (181423/2122776)*100 = 8,5\%$.

Нормативного значення для показників рентабельності не існує, але є загальне правило, чим вище значення показника, тим краще. Згідно розрахунків відбувається значне зростання діяльності підприємства у 2018 році, у порівнянні з 2016 роком на 2,3 %, а у порівнянні з 2017 роком на 4 %. Найменше значення даний індикатор має у 2017 р.

Силова складова характеризується коефіцієнтом транспортної безпеки (K_T), який приймається з урахуванням настання небезпечної ситуації. Відповідно до практичних досліджень вірогідність настання небезпечних ситуації ($K_{неб.снт.}$) на транспорті, будівництві складає 0,3-0,6.

Відповідно до цього, транспортна складова економічної безпеки визначається наступним чином:

$$K_m = 1 - K_{неб.снт} \quad (4)$$

2016 рік: $K_T = 1 - 0,6 = 0,4$;

2017 рік: $K_T = 1 - 0,5 = 0,5$;

2018 рік: $K_T = 1 - 0,4 = 0,6$.

Рівень транспортної безпеки підвищується за рахунок більш досконалого супроводження, тобто належного збереження вантажів. Практика показує, що транспортування є важливою складовою реалізації продукції.

Наступною є інформаційна складова, що характеризується коефіцієнтом інформаційної озброєності персоналу ($K_{ін.озб}$):

$$K_{ін.озб} = \frac{B_{ін}}{Ч_{с.с}} * 100\% \geq 20\% \quad (5)$$

де: $V_{ін}$ – витрати на придбання інформаційних ресурсів, тис. грн.;

$Ч_{с.с}$ – середньоспискова чисельність працівників, осіб.

2016 рік: $K_{ін.озб.} = 45,9/2348 = 0,0195$;

2017 рік: $K_{ін.озб.} = 54,2/2387 = 0,0227$;

2018 рік: $K_{ін.озб.} = 322/2100 = 0,1533$.

Дана позитивна динаміка свідчить про належний рівень інформаційного забезпечення товариства. У 2018 році відбувається значне підвищення цього показника у порівнянні з іншими роками, що суттєво покращує економічну безпеку.

Інноваційна складова включає в себе конкурентоспроможність підприємства [4] і розраховується наступним чином:

$$K_{сп} = \frac{I_o}{I_{ц}} * K_{вик} * \frac{\bar{Ц}}{Ц_{пр}} \quad (6)$$

де I_o , $I_{ц}$ – фактичні і цільові капітальні вкладення, як форма інвестування відповідно;

$K_{вик}$ – коефіцієнт використання потенціалу підприємства;

$\bar{Ц}$ - середня ціна на продукцію, що склалася на ринку по окремих видах продукції;

$Ц_{пр}$ – ціна продукції, з якою підприємство виходить на ринок.

Для досліджуваного підприємства інноваційну складову в конкурентоспроможності підприємства пропонується визначити наступним чином:

$$K_{i.кл} = \frac{I_o}{I_{ц}}, \quad (7)$$

2016 рік: $K_{ін.скл.} = 91436/78250 = 1,17$;

2017 рік: $K_{ін.скл.} = 135251/91436 = 1,48$;

2018 рік: $K_{ін.скл.} = 106294/135251 = 0,79$.

Показник у 2018 р. знизився у порівнянні з 2016 та 2017 рр., що свідчить про зниження інноваційно-інвестиційної активності, що негативно впливає на рівень економічної безпеки.

Техніко-технологічна складова включає в себе коефіцієнт зносу основних засобів або коефіцієнт придатності та показник потенціаловіддачі за доходом від реалізації продукції [5].

- 1) Коефіцієнт зносу основних засобів ($K_{з.оз}$) характеризує частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах і визначається наступним чином:

$$K_{з.оз} = \frac{Z_o}{\Phi_k} \quad (8)$$

де: Z_o – сума зносу основних засобів;

Φ_k – балансова вартість основних засобів.

2016 рік: $K_{з.оз} = 215460/494298 = 0,436$;

2017 рік: $K_{з.оз} = 263614/520307 = 0,507$;

2018 рік: $K_{з.оз} = 302793/655754 = 0,462$.

Рівень зносу за досліджуваний період не перевищує 50% у 2018 р. але вже є індикатором негативного впливу на рівень економічної безпеки.

Для правильного відображення показника, необхідно поррахувати коефіцієнт придатності ($K_{прид}$).

2016 рік: $K_{прид} = 1-0,436 = 0,564$;

2017 рік: $K_{прид} = 1-0,507 = 0,493$;

2018 рік: $K_{прид} = 1-0,462 = 0,538$;

Показник зносу основних засобів має бути меншим за 50%, як видно із розрахунків, ситуація на підприємстві кожного року погіршується, адже знос основних засобів на 2016 рік складає 44%, а коефіцієнт придатності відповідно кожного року зменшується, що у підсумку зменшує рівень економічної безпеки підприємства.

- 2) Потенціаловіддача за чистим доходом від реалізації продукції (ПВ) – показує скільки грн. прибутку припадає на 1 грн. загального потенціалу підприємства:

$$ПВ = K_{вир} \times \frac{D_{ч}}{\overline{ОФ} + \overline{ОЗ} + \overline{Ч} \times k_{екв}}, \quad (9)$$

де: $K_{вир}$ – коефіцієнт вірогідності настання події, становить 0,8;

$D_{ч}$ – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

$\overline{ОФ}$ – середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.;

$\overline{ОЗ}$ – середні залишки оборотних засобів, тис. грн.;

$\overline{Ч}$ – середньооблікова чисельність персоналу, осіб;

$k_{екв}$ – коефіцієнт еквівалентності фондів, який дозволяє трудовий потенціал порівняти до основних засобів.

Він розраховується за формулою:

$$k_{екв.} = \frac{\overline{ЗП}}{AM / \overline{ФОП}_{ос}} = \frac{\overline{ЗП} \times \overline{ФОП}_{ос}}{AM}, \quad (10)$$

де: $\overline{ЗП}$ – середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн./особу;

AM – амортизація основних засобів, тис. грн.;

$\overline{ФОП}_{ос}$ – фонд оплати праці без нарахувань, тис. грн.

2016 рік: $K_{екв} = 35,15 * 82526,7 / 35972 = 80,64$,

2017 рік: $K_{екв} = 40,95 * 97751,2 / 48154 = 83,13$,

2018 рік: $K_{екв} = 64,41 * 135255,1 / 39179 = 222,36$.

Трудовий потенціал визначається наступним чином:

2016 рік: $ТП = 80,64 * 2348 = 189342,72$ тис. грн.,

2017 рік: $ТП = 83,13 * 2387 = 198431,31$ тис. грн.,

2018 рік: $ТП = 222,36 * 2100 = 466956$ тис. грн.

Відповідно потенціаловіддача досліджуваного товариства склала:

2016 рік: $ПВ = 0,8 * 1811520 / (461328 + 538514 + 189342,72) = 1,219$;

2017 рік: $PВ = 0,8 * 1688737 / (507302,5 + 701628,5 + 198431,31) = 0,96$;

2018 рік: $PВ = 0,8 * 2122776 / (588030,5 + 844871,5 + 466956) = 0,894$.

За розрахунками видно, що після 2016 року потенціаловіддача за чистим доходом від реалізації продукції зменшується у 2017 році, що є негативним явищем на підприємстві і свідчить про неефективне використання наявних потенційних можливостей. У 2018 році ситуація незначно покращується у порівнянні з 2017 р., але не вдається досягти рівня 2016 року.

Інтелектуальна і кадрова складова характеризується індикатором плинності персоналу ($K_{пл}$) [6].

Плинність персоналу – це рух робочої сили, обумовлений незадоволеністю працівника робочим місцем, або незадоволеністю організації конкретним працівником, який розраховується за формулою:

$$Плинність_персоналу = \frac{кількість\ звільнених\ з\ усіх\ причин}{середньооблікова\ чисельність\ персоналу} \quad (11)$$

2016 рік: $ПП = 1264 / 2348 = 0,538$;

2017 рік: $ПП = 1534 / 2387 = 0,643$;

2018 рік: $ПП = (424 + 376 + 356 + 320) / 2100 = 0,703$.

$$K_{пл} = \frac{K_{пл}^ц}{K_{пл}^{ном}} \quad (12)$$

де $K_{пл}^ц$ – цільовий коефіцієнт плинності персоналу, що складає 5%;

$K_{пл}^{ном}$ – фактичний коефіцієнт плинності.

2016 рік: $K_{пл} = 0,05 / 0,538 = 0,09$;

2017 рік: $K_{пл} = 0,05 / 0,643 = 0,08$;

2018 рік: $K_{пл} = 0,05 / 0,703 = 0,07$.

Кожного року кількість звільнених з усіх причин на підприємстві зростає, що свідчить про неефективну політику товариства щодо управління персоналом, відсутності корпоративної культури.

Рівень економічної безпеки ($K_{\text{еб}}$) для 2016-2018 років визначено за [7] з урахуванням визначеної вагомості та розрахованих індикаторів за всіма складовими:

2016 рік: $K_{\text{еб}} = 0,178*0,55+0,203*0,062+0,05*0,4+0,092*0,0195+0,131*1,17 + 0,089*0,564 + 0,189*1,219+0,069*0,09=0,5724$;

2017 рік: $K_{\text{еб}} = 0,178*0,54+0,203*0,045+0,05*0,5+0,092*0,0227+0,131*1,48 + 0,089*0,493 + 0,189*0,069*0,08=0,55702$;

2018 рік: $K_{\text{еб}} = 0,178*0,62+0,203*0,085+0,05*0,6+0,092*0,1533+0,131*0,79+0,089*0,538+0,189*0,894+0,069*0,07=0,4969$.

Отже, можна стверджувати, що сукупний критерій економічної безпеки ТОВ «АГРО-ОВЕН» залежить від визначених індикаторів, що характеризують його складові. З 2016 року по 2018 рік на належному рівні економічна і фінансова безпека, транспортна та інформаційна. Необхідно відмітити, що інноваційна складова в конкурентоспроможності підприємства різко знизилася, що є негативним індикатором рівня економічної безпеки. Також знижується рівень техніко-технологічної та кадрової безпеки, що в умовах загострення кризи може призвести до погіршення господарської діяльності товариства.

Сукупний показник економічної безпеки за 2016 рік становить 0,5724, за 2017 рік рівень знизився на 0,02, у 2018 році тенденція збереглась, рівень знизився на 0,0601. Таке зменшення відбулося у зв'язку з низькою інноваційно-інвестиційною активністю ТОВ «АГРО-ОВЕН» та досить високим рівнем плинності кадрів.

Таким чином доцільно відмітити, що підприємство у 2018 році розвивається стабільно, але необхідно розробити заходи щодо підвищення рівня інноваційної, техніко-технологічної та кадрової складових.

Провівши аналіз рівня економічної безпеки в динаміці за три роки, можливо зробити висновок, що підприємство ТОВ «АГРО-ОВЕН» має нерівномірну економічну безпеку, яка характеризується агрегованою моделлю економічної безпеки.

Визначимо основні напрями, які забезпечують підвищення рівня економічної безпеки [8] та розробимо відповідні програмні заходи (табл. 3).

Таблиця 3

**Програмні заходи щодо підвищення економічної безпеки
ТОВ «АГРО-ОВЕН»**

Найменування резервів та заходів, спрямованих на підвищення рівня економічної безпеки	Розрахунок індикаторів, що характеризують складові економічної безпеки підприємства	Прогнозні індикатори складових економічної безпеки підприємства
I Розширення обсягів виробництва		
1. Розширення обсягів випуску продукції поширеного споживання за номенклатурою, яка передбачається планом технічного розвитку підприємства в 2018 році на 5 %; зниження витрат за рахунок впровадження надзвичайного режиму економії на 3 %.	$P_{\pi} = \frac{PP_{\text{від зв.д-ті}}}{OB} * 100$ $181423 * 1,05 / 1699052 * 0,97 = 190494,15 / 1648080,44 = 0,1156$	11,56%
II Удосконалення та впровадження агресивного маркетингу		
2. Підвищення обсягів чистого доходу за рахунок зайняття нових сегментів ринку внаслідок проведення агресивного маркетингу з метою витіснення конкурентів, які мають незначний вплив на ринкові обсяги продажу	$P_{\text{в}} = \frac{(D^{\text{ч}} + D_{\text{оп}}) / (OF + OZ + \text{Ч} * k_{\text{екв}})}{}$ $2122776 * 1,05 / 1899768 * 1,04 = 2228914,8 / 1975758,7 = 0,013$	1,13%
III Удосконалення фінансової діяльності підприємства		
3. Підвищення коефіцієнту автономії на 1% за рахунок оптимізації структури капіталу, яка суттєво вплине на кінцеві результати діяльності підприємства.	$K_{\text{авт}} = \frac{BK}{\text{Пасив балансу}}$ $K_{\text{авт}} = 0,62 * 1,01 \frac{129305}{158943}$	0,63%

IV Модернізація технологічного обладнання		
4. Підвищення вартості основних засобів за рахунок проведення капітальних ремонтів, придбання комплектів комп'ютерної техніки та інших напрямів.	$\Phi_{\text{opr.p.}} = \frac{\text{OЗ} + \text{Доз}}{\text{Чробітників}}$ $\Phi_{\text{opr.p.}} = 588030,5 * 1,03 / 2100$	288,4%
5. Зниження коефіцієнту зносу основних засобів за рахунок ліквідації старого зношеного обладнання, заміну їх на нове обладнання.	$K_{\text{зн}} = \frac{\text{Вартість зносу}}{\text{OЗперв.варт}}$ $K_{\text{зн}} = 0,462 * 0,98$	0,45%
V Інноваційний розвиток підприємства		
6. Підвищення інноваційності виробництва за рахунок модернізації та придбання сучасної зернозбиральної техніки, механізації збору урожаю	$\Pi_{\text{ін}} = \frac{\text{Віннов}}{\text{Чс.с}}$ $\Pi_{\text{ін}} = 0,79 * 1,1$	0,87%
VI Екологічний захист навколишнього середовища		
7. Зменшення екологічного баласту відбувається за рахунок втілення програми утилізації відходів, яка прийнята на підприємстві.	$K_{\text{еб.}} = \frac{\text{Вутил,грн.}}{\text{Варт.екол.витр.}}$ $K_{\text{еб.}} = \frac{83086 * 2}{2184866}$	0,08
VII Удосконалення кадрової політики		
8. Стабілізація плинності кадрів на підприємстві за рахунок виконання додаткового обсягу виробництва, що передбачені програмою розвитку підприємства, прийнятою в 2018 році.	$K_{\text{пл}} = \frac{\text{к-ть звільнених з усіх причин}}{\text{середньооблікова чисельність пацівни}}$ $K_{\text{пл}} = 1264 / 2100$	0,6%

Джерело: розроблено автором

Таким чином, використовуючи програмні заходи прогнозна агрегована модель економічної безпеки матиме наступний вигляд:

$$K_{\text{ЕБпрогноз}} = 0,178 * 0,63 + 0,203 * 0,12 + 0,05 * 0,6 + 0,092 * 0,15 + 0,131 * 0,87 + 0,089 * 0,55 + 0,189 * 1.13 + 0,069 * 0,6 = 0,58.$$

Оцінимо зміни в економічній безпеці, що відбуваються протягом останніх років. Тенденції, які спостерігаються на підприємстві, відображені на рисунку 1.

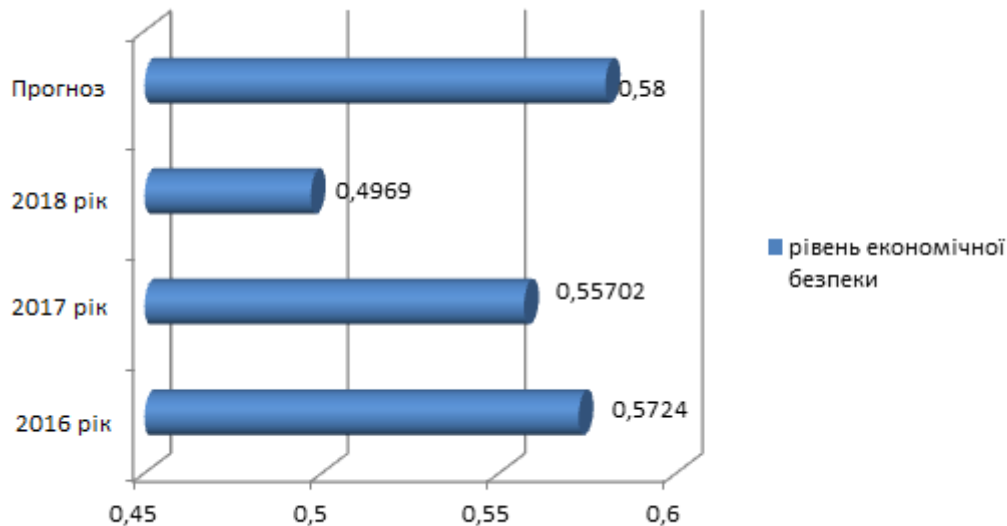

Рис. 1. Рівень економічної безпеки на ТОВ «АГРО-ОВЕН»

Джерело: розробка автора

Отриманий ряд свідчить про те, що економічна безпека протягом 2016 – 2018 років нарощувалася, але повільно. Програмні заходи, які спрямовані на удосконалення економічної безпеки, надали можливість стверджувати що підприємство має значні резерви підвищення економічної безпеки.

Висновки і перспективи подальших досліджень Отже, впровадження запропонованих заходів забезпечить збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості, просування нової продукції на внутрішні і зовнішні ринки збуту, підвищення рівня економічної безпеки підприємства.

Таким чином, проведені розрахунки свідчать про те, що взагалі на ТОВ «АГРО-ОВЕН» рівень економічної безпеки за аналізовані 2016-2018 роки не є високим. Найвищим рівень був у 2016 році, а у 2018 році рівень економічної безпеки, відповідно, зменшився, що може бути пов'язано із зниженням індикаторів інноваційно-інвестиційної, кадрової, техніко-технологічної складових. Але керівництво зреагувало на ці зміни і підприємству вдалося наблизитися до втрачених позицій. Завдяки

реалізації розроблених заходів щодо покращення господарської діяльності, підприємство значно підвищить рівень економічної безпеки.

На перспективу доцільно деталізувати індикатори екологічної та правової складових економічної безпеки в умовах прагнення підприємствами досягти сталого розвитку.

Література

1. Економічна безпека підприємства: навч. пос. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. Київ, 2008. 240 с.
2. Білоус Я.Ю. Аналіз підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства» // Економіка Менеджмент Підприємництво. 2011. № 23. С. 23-29.
3. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко. Київ, 2009. 544 с.
4. Нусінова О.В. Проблеми та шляхи вдосконалення оцінки економічної безпеки підприємств // Науковий вісник ЧДІЕУ. 2011. № 2 (10). С. 9-15.
5. Нусінова О.В. Аналіз сучасних методів оцінювання окремих складових безпеки підприємства // Держава та регіони. 2011. №5. С. 153-157.
6. Протопопова Н.А. Механізм формування та забезпечення економічної безпеки підприємства // Держава та регіони. 2010. №5. С. 160-164.
7. Жучкова Г.А., Міняйленко І.В., Дабарська А.Г. Методичні підходи до оцінки економічної безпеки держави та підприємства // Економіка: проблеми теорії та практики. 2010. Випуск 260. Том V. С. 1368-1377.
8. Ярочкин В. И. Система безопасности фирмы. Москва: Изд-во "Ось-89", 1997. 192 с.

References

1. Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: navch. pos. / L.I. Donets, N.V. Vashchenko. Kyiv, 2008. 240 s.

2. Bilous Ya.Yu. Analiz pidkhodiv do vyznachennia poniattia «ekonomichna bezpeka pidpryiemstva» // *Ekonomika Menedzhment Pidpryiemnytstvo*. 2011. № 23. S. 23-29.
3. *Ekonomichna bezpeka pidpryiemstv, orhanizatsii ta ustanov: navch. posibnyk* / V.L. Ortynskyi, I.S. Kernytskyi, Z.B. Zhyvko. Kyiv, 2009. 544 s.
4. Nusinova O.V. Problemy ta shliakhy vdoskonalennia otsinky ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstv // *Naukovyi visnyk ChDIEU*. 2011. № 2 (10). S. 9-15.
5. Nusinova O.V. Analiz suchasnykh metodiv otsiniuvannia okremykh skladovykh bezpeky pidpryiemstva // *Derzhava ta rehiony*. 2011. №5. S. 153-157.
6. Protopopova N.A. Mekhanizm formuvannia ta zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva // *Derzhava ta rehiony*. 2010. №5. S. 160-164.
7. Zhuchkova H.A., Miniailenko I.V., Dabarska A.H. *Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoi bezpeky derzhavy ta pidpryiemstva* // *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*. 2010. Vypusk 260. Tom V. S. 1368-1377.
8. Yarochkin V. Y. *Sistema bezopasnosti firmy*. Moskva: Izd-vo "Os-89", 1997. 192 s.